

ня. – № 61. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=31002&mainlang=rus>.

<sup>23</sup> Schifirneț C. The Europeanization of the Romanian Society and the Tendential Modernity / Constantin Schifirneț // Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology. – 2011. – Volume 2, Number 1, Spring. – P. 211-227. – p. 216.

УДК 177.72:327

© Олена Квятковська  
(Чернівці)

### ФІЛАНТРОПІЯ ЯК ФАКТОР ПОЛІТИКИ МІЖНАРОДНОГО РОЗВИТКУ

*У статті проаналізовано роль, функції та напрямки здійснення філантропії як фактора міжнародної політики сприяння розвитку. Визначено основні переваги міжнародної філантропії у порівнянні з офіційною допомогою для розвитку та досліджено історико-політичні віхи здійснення міжнародної філантропії у США.*

**Ключові слова:** філантропія, приватна допомога для розвитку, політика міжнародного розвитку, офіційна допомога для розвитку, фундації, стратегічна філантропія, донор, реципієнт, модернізація.

**Е. Квятковская**

### Филантропия как фактор политики международного развития

*В статье проанализирована роль, функции и направления осуществления благотворительности как фактора международной политики содействия развитию. Определены основные преимущества международной филантропии по сравнению с официальной помощью развитию и исследованы историко-политические вехи осуществления международной филантропии в США.*

**Ключевые слова:** филантропия, частная помощь развитию, политика международного развития, официальная помощь развитию, фонды, стратегическая филантропия, донор, реципиент, модернизация.

**O. Kvyatkovska**

### Philanthropy as a Factor of International Development Policy

*The author analyzes the role, functions and spheres of philanthropy as a factor of international development policy. There are compared the main advantages of international philanthropy towards official development assistance and investigated the historical and political aspects of international philanthropy in the USA.*

**Keywords:** philanthropy, private sector development aid, international development policy, official development assistance, foundations, strategic philanthropy, donor, recipient, modernization.

Метою пропонованої статті є дослідити філантропію як фактор політики міжнародного розвитку. З огляду на мету перед нами були поставлені наступні завдання: визначити основні характеристики поняття міжнародної приватної допомоги для розвитку, порівняти міжнародну філантропію з офіційною допомогою для розвитку, дослідити стратегічну філантропію як метод здійснення приватної допомоги для розвитку, розкрити основні історико-політичні віхи міжнародної філантропії у США. В українській науковій думці проблематика філантропії як фактора політики розвитку потребує досконалого дослідження для ефективного використання іноземної донорської допомоги та формування механізмів здійснення приватної допомоги усередині країни.

Різноманітні аспекти філантропії в системі політики розвитку досліджували такі науковці: Д. Дегтерьов<sup>1</sup>, Л. Капіца<sup>2</sup> та іноземні: Е. Lagemann<sup>3</sup>, Е. Berman<sup>4</sup>, Р. Frumkin<sup>5</sup>, S. Katz<sup>6</sup>, Н. Metcalf Little<sup>7</sup>, С. Adelman<sup>8</sup> й інші.

Ми розглядаємо міжнародну філантропію через призму концепції модернізації та неомодернізації, тобто як процес вдосконалення різних сфер діяльності соціуму: економічної, політичної, культурної, соціальної та інституціоналізації процесів. За В. Горбатенком, у науковій думці в 1950-1970-х рр. термін «модернізація» замінюється детермінантою «розвиток»<sup>9</sup>. У даній статті розвиток дефініюється як здатність економічної, політичної та соціальної систем забезпечити умови сталого добробуту на довготривалій основі. Ми експлікуємо розвиток як систему, у якій покращення добробуту кожної окремої особи є визначальним критерієм оцінки ефективності. Автор здійснює дослідження міжнародної філантропії під кутом зору неорганічної модернізації, яка у більшості випадків реалізується шляхом втілення іноземних технологій та форм організації суспільства і виробництва, запрошення фахівців, навчання кадрів за кордоном та залучення інвестицій. Її підсумком є сукупність якісних змін реципієнта.

Актуальність теми полягає у зростаючому глобальному значенні приватних філантропних організацій як провайдера допомоги для розвитку, що вимагає кращого розуміння їхньої ролі у системі міжнародних відносин.

Об'єктом нашого дослідження виступає міжнародна приватна допомога для розвитку як транс-кордонний трансфер готівки, грантів, позик, а також внески у натуральній формі та волонтерство, які надаються окремим особам, неурядовими гро-

мадськими організаціями (НГО) чи урядами, що належать до першої частини списку реципієнтів Комітету сприяння розвитку (КСР) Організації економічної співпраці та розвитку ООН. Міжнародна приватна допомога для розвитку включає наступні характеристики<sup>10</sup>:

- проводиться приватними акторами, включаючи окремих людей, корпорації, приватні волонтеристські організації, університети та коледжі або релігійні організації;

- надається з метою сприяння економічному розвитку та забезпечення гуманітарних потреб;

- включає пільгові фінансові умови.

У 1970-х рр. архітектура ресурсів допомоги для розвитку була досить простою. Офіційна допомога на багатосторонньому рівні та на двосторонньому створювали основну ресурсну структуру, яка частково підкріплювалася приватною допомогою для розвитку. У ХХІ ст. ця структура значно диверсифікувалась та ускладнилась. До традиційної урядової допомоги додано інвестування програм, місій, венчурну філантропію, соціальні інвестиції, діяльність філантропних сайтів, таких як Kiva і Global Giving, та різні корпоративні і соціальні механізми. У порівнянні із періодом середини ХХ ст., світові процеси настільки змінилися, що роль уряду насправді повинна бути меншою. У 1990 р. вперше приватна допомога країнам, що розвиваються, перевищила допомогу від уряду у той час, як у 1950-1960-ті рр. 80% усіх ресурсів, які надавалися країнам, що розвиваються, належали урядовим потокам, а 20% – приватній допомозі. За відсутності обмеження політичними рішеннями, бюрократією та іншими реліктовими нормативами, з якими стикається більшість донорів у системі офіційної допомоги для розвитку, фундації можуть ризикувати і бути більш інноваційними за державні структури<sup>11</sup>. Протягом минулих десятиріч модель централізованої офіційної зовнішньої допомоги демонструвала свою заангажованість. Державні фонди допомоги для розвитку часто концентрувалися у руках декількох великих підрядників, які залежать від підписаних контрактів, а не створюють довготривалі інституції та механізми вирішення проблем у бідних країнах. Децентралізована і гнучкіша приватна допомога здатна надати людям навички та інструменти, які їм потрібні для життя і розбудови громадянського суспільства. Проте роль уряду все ще залишається важливою у подоланні стихійних лих, наданні гуманітарної допомоги, у розбудові інституціалізаційних процесів. Державні структури повинні бути об'єднаною платформою для людей та організацій, які бажають створювати успішні проекти для розвитку. Якщо розглядати допомогу для розвитку як кінцеву мету сприяння розвитку, тоді пріоритетними повинні бути

потреби реципієнтів, а не бюрократична мережа державних стратегій.

Історично філантропія мала асиметричний характер і полягала у передачі грошей від окремих осіб у формі подарунка. Сучасна приватна допомога розширила спектр своєї діяльності від одноособових відносин між донором та реципієнтом до довготривалого спільного партнерства, що включає інших донорів та систему поточної звітності усередині держави та на міжнародному рівні. Для здійснення допомоги на початку ХХ ст. почали з'являтися неурядові громадські організації та фундації. НГО, які функціонують на основі постійного фінансування, здебільшого сфокусовані на добродійній діяльності та покращенні умов повсякденного життя людей. Фундації здійснюють константні пожертвування, часто вирішують довгострокові цілі розвитку та досліджують причини погіршення ситуацій у занедбаних регіонах. Загалом міжнародні фундації – це організації, які забезпечують фінансування програм міжнародної спільноти шляхом надання грантів та реалізації проектів. Неурядові організації в цілому дбають про забезпечення миру шляхом культурного діалогу, захищаючи права людини, розвиток демократії та капіталізму і базових потреб місцевих мешканців, тобто вирішують широкий спектр завдань. Фундації реалізують власні міжнародні програми сприяння розвитку або надають ресурси неурядовим організаціям для продовження їх місії, тобто є вузькоспеціалізованими та займаються прикладною діяльністю.

Варто виділити наступні категорії функцій філантропних фундацій:

1) фінансові:

- надання грантів;
- кредитування;
- страхування;
- інвестування;

2) каталітична роль філантропії:

- ініціювання;
- прискорення процесів;
- створення системи важелів;
- соціальна інтеграція та налагодження партнерських відносин між елітами та громадськістю;

3) концептуалізація ролі філантропії:

- аналітична;
- фокусування;
- інноваційна;

4) оцінювальна функція філантропії:

- коментувальна;
- перевіряючі;
- захисна;

5) роль у розбудові суспільства:

- уніфікаційна;
- балансування сил.

Міжнародна філантропія складається з будь-якої організації або групи людей, діяльність яких спрямована на допомогу іншим країнам з метою покращення глобального взаєморозуміння, миру, безпеки, захисту прав людини та розвитку громадянського суспільства. Серед 10 найпотужніших фондів між грантодавцями, які надають допомогу міжнародній спільноті, варто виділити: the Gates, William and Flora Hewlett, Ford, Susan Thompson Buffett, David and Lucille Packard, Moore, John D. and Catherine T. MacArthur, Rockefeller, and Andrew W. Mellon foundations, and the Carnegie Corporation of New York. Половина із цих організацій реалізує міжнародні гранти. 86% грантів the Gates надає закордонним реципієнтам; MacArthur – 47%; the Carnegie Corporation of New York – 45%; Moore – 40%; Packard – 38%<sup>12</sup>. Ці дані доводять, що активна міжнародна філантропія все більше укорінюється в системі допомоги для розвитку і стає частиною й глобальної культури.

Можна виділити три причини здійснення філантропії. Першою причиною здійснення філантропії слугують базові людські мотиви до самозбереження і захисту нащадків, оскільки заможні люди мають засоби для заснування інституцій, які будуть слугувати вічною пам'яттю їхньої щедрості та внеску в добробут людства. Друга, більше мотивована причина це – релігійний обов'язок. Третя – особистий інтерес, який має різні форми вираження.

Одним із сучасних проявів трансформаційних тенденцій традиційної приватної допомоги для розвитку стала стратегічна філантропія. Стратегічна філантропія або ринкова філантропія – це новий рух, який використовує бізнес-підходи та закони ринку у наданні допомоги для розвитку, тобто синергія благодійності та принципів ведення бізнесу. Таким чином, стратегічна філантропія має бізнесовий підхід і орієнтується на довгострокові цілі. Вони стверджують, що потрібно застосовувати інноваційні підходи, фокусуючись на підприємницькому таланті для стійкого розвитку, націлюючись на прозорість, звітність та довгострокові результати. Традиційна філантропія зазвичай сконцентрована на самому процесі надання допомоги, а стратегічна філантропія наслідує принципи ведення підприємницької діяльності і націлена на результат. Отже, стратегічна філантропія – це обране на вільній основі, некомерційне, довгострокове зобов'язання від донора перед громадськістю, створене шляхом фінансових, матеріальних і технологічних дотацій чи передачі навичок.

У 2010 р. американські фундації, корпорації, приватні волонтерські організації, окремі волонтери, коледжі та університети і релігійні організації надали 39 млрд дол. країнам, що розвиваються, що на 1,5 млрд більше, ніж у 2009 р., що демонструє невпинну активність філантропії у забезпе-

ченні важливого життєвого процесу бідної частини населення світу<sup>13</sup>. Однак для покращення діяльності приватних фондів та НГО необхідно вдосконалювати інформаційну базу здійснення міжнародної філантропії для обміну стратегіями у різних секторах розвитку. Обізнаність у спрямуванні допомоги в географічному просторі та секторальному масштабі є передумовою для визначення найкращих можливостей для побудови партнерських відносин з філантропами, а також виявлення потенційних конфліктів. Також більша поінформованість може бути мотиваційним ресурсом для мобілізації донорів у нових секторах чи регіонах, в яких вони раніше не здійснювали допомогу.

Філантропія застосовує новаторські рішення, які потім можуть бути використані урядами або комерційними організаціями. Ризик для донора полягає у тому, що рідко можна отримати точну, об'єктивну інформацію та критику своєї роботи, оскільки люди, одержуючи гроші, вже вдячні донорам. В американських дослідженнях зазначено дві основні стратегії для ефективності філантропічної діяльності: розробити конкретну місію і створити чіткий метод оцінки виконання фундацією своєї місії. Кен Гордон зауважує, що найбільш успішні та стійкі організації, – ті, які не змінювали своєї місії протягом усього часу існування<sup>14</sup>. Місія повинна бути сфокусована так, щоб забезпечувати зацікавлені сторони відповідним розумінням сутності фундації. Але, з другого боку, ця місія не повинна бути занадто вузькою, що обмежує амбіції або релевантні дії. Отже, місія повинна бути поза межами часу. За допомогою місії фундація самостійно визначає порядок денний своєї діяльності, маючи можливість самостійно приймати рішення щодо вибору надання допомоги, а не так, щоб ті, які потребують благодійності обирали фундацію.

Оцінку результатів пропонується здійснити також у наступних трьох вимірах:

- горизонтальному: результати можна максимізувати надаючи допомогу якомога більшій кількості людей;
- вертикальному: результати можна покращити, всеосяжніше допомагаючи окремо кожній особі;
- змістовному: результати можна збільшити, вирішуючи причини виникнення, а не долаючи симптоми проблем.

Майбутнє міжнародної філантропії створює можливості для зростання неурядових організацій. У країнах, які потребують більше підтримки, ніж пропонує їм уряд, таким чином створюючи сприятливе середовище для громадськості брати на себе відповідальність за власне життя та благополуччя країни. Дженіфер Барський визначив наступні ключові тренди у розвитку, які донори на всіх рівнях повинні взяти до уваги<sup>15</sup>. Вони включають пере-



хід на безготівкові суспільні відносини, де кошти передаються за допомогою мобільних технологій, та перехід від натурального господарства до продуктивного, що супроводжується урбанізацією та покращенням доступу до фінансів за допомогою розширення приватного сектору.

Фундації США постають як найбільш значимі у системі допомоги для розвитку завдяки масштабу здійснення своїх проектів та досвіду. Основні фундації відігравали критично важливу роль у розбудові національних, міжнародних та глобальних інституційних структур, а з 1980-х рр. вони запропонували мережу глобальних інституцій, які можуть становити нове глобальне цивілізаційне суспільство.

Західні еліти стверджують, що міжнародні відносини – це не тільки міжурядова співпраця, але й кооперація між вченими, митцями, бізнесменами, студентами та культурними інституціями. З цього можна зробити висновки, що саме приватний сектор, а не держава відіграє основну роль у збереженні миру. Тому у США філантропи почали засновувати інституційну інфраструктуру для надання міжнародної приватної допомоги сприяння розвитку. Створення міжнародної зовнішньополітичної установи для генерування експертної думки та для підтримки відносин між окремими людьми та групами у різних націях мало декілька форм. Однією з форм було заснування в американській історії таких інституцій, як Peking Union Medical Center, які поширювали цінності демократії та громадянського суспільства в інших країнах. Ще однією формою вираження були міжнародні інституції такі, як Institute of Pacific Relations, що забезпечували інтелектуальний, культурний та політичний діалог між вченими і політиками з різних країн. Тобто такі інституції створюють організаційну базу для обміну ідеями, щоби покращити взаєморозуміння та в такий спосіб знизити можливість виникнення війни.

Релігійні організації вважають міжнародну діяльність серед найбільш пріоритетних, реалізуючи широкий спектр програм у сферах охорони здоров'я, сільського господарства, поширення грамотності серед населення та професійної підготовки. Щодо наукових інституцій, то у 2001 р. американські університети надали 500 тис. стипендій на навчання студентам з країн, що розвиваються<sup>16</sup>. Насамкінець, важливим внеском у сфері міжнародної приватної допомоги постають грошові перекази, які іммігранти-заробітчани надсилають на батьківщину і мають суттєвий вплив на покращення якості життя в країнах, що розвиваються.

За даними Світового банку, у 2011 р. сума грошових переказів з США сягнула 110,8 млрд дол. Найбільшими реципієнтами стали Мексика (22 млрд дол.) та Китай (12 млрд. дол.)<sup>17</sup>. З одного

боку, науковці стверджують, що грошові перекази використовуються на споживчі потреби, а не для формування заощаджень та інвестицій, з другого – наголошують, що грошові перекази від фізичних осіб ефективно справляються із забезпеченням базових потреб. Потрібно зазначити, що суттєва частка цих надходжень використовується на фінансування доріг, клінік, шкіл та на інші проекти розвитку.

Однак фундації, церкви, університети, лікарні, корпорації, бізнес-асоціації, волонтерські групи, іммігранти експортують не тільки фінансову допомогу у країни, що розвиваються. Вони експортують цінності свободи, демократії, підприємництва та волонтерства. У цій ситуації уряд США повинен поширювати свій «менталітет донора» і стати справжнім партнером, залучаючи всіх інших скорочувати людські страждання і створювати довготривалі інституції для здійснення допомоги зі сприяння розвитку.

Найважливішим для країни-реципієнта є отримання необхідного продовольства, притулку, чистої води і підтримка розвитку їх власних ресурсів для забезпечення базових потреб і фінансових доходів. Така допомога шляхом надання свого часу чи грошей може мати надзвичайно важливий вплив для країни на місцевому чи національному рівні та може створити міцне партнерство, закласти основу хороших зовнішньополітичних відносин.

Процес здійснення міжнародної філантропії стрімко зростає як відповідь на все більше глобалізований і взаємозалежний світ, де вона дає гідну відповідь викликам, спричиненим питаннями здоров'я, демографії, наявності житла, вичерпності природних ресурсів, зростаючим розривом між багатими й бідними та вирішує ряд інших соціальних проблем. Це став світ, в якому багато внутрішніх проблем мають міжнародне коріння і потребують глобальної уваги, щоб бути ефективно вирішеними.

Отже, традиційна зовнішня допомога «від донора – реципієнту» була витіснена приватно-громадським партнерством, яке сфокусоване на кооперації у питаннях розвитку у формі неурядових, неприбуткових структур, що надають гранти чи пільгові кредити іншим організаціям, інституціям або приватним особам з метою сприяння економічному розвитку та добробуту країн, що розвиваються, а філантропія стала основним ресурсом фінансування міжнародної допомоги для розвитку. Поєднані спільною метою, фундації відіграють об'єднану роль у міжнародній системі, яка розділена суверенними державами. Фундації та філантропія змінили якість надання допомоги, яка стала оперативнішою та результативнішою у продукуванні ефективних рішень для реципієнтів та формуванні механізмів сталого розвитку окремих осіб,

інституцій, країн та міжнародної спільноти в цілому. Таким чином, міжнародна філантропія виконує провідну роль у системі міжнародної допомоги для розвитку XXI ст. і потребує центрального місця у політичній науці.

<sup>1</sup> Дегтерев Д. Содействие международному развитию: Эволюция международно-правовых режимов и эффективность внешней помощи / Денис Дегтерев. – М.: ЛЕНАНД, 2013. – 320 с.

<sup>2</sup> Капица Л. Иностранная помощь. Монография / Лариса Капица. – М.: МГИМО, 2013. – 656 с.

<sup>3</sup> Lagemann E. Philanthropic foundations: new scholarships, new possibilities. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id=eOI3T8AznrGc&pg=PA384&lpg=PA384&dq=theory+philanthropic+foundations&source=bl&ots=nvvd-5Jgzo&sig=DieWC9MiMWqMVwrGQCQ58Md4vc&hl=ru&sa=X&ei=XBb4UKTbFcOThgeSn4HYDA&ved=0CJBE0gBMAg4Cg#v=onepage&q=theory%20philanthropic%20foundations&f=false>

<sup>4</sup> Berman E. The influence of the Carnegie, Ford and Rockefeller foundations on American foreign policy: the ideology of philanthropy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://books.google.com.ua/books?id=QIrY125H8REC&pg=PA43&lpg=PA43&dq=philanthropy+in+foreign+policy&source=bl&ots=96ikeRn34I&sig=gHNUIR9jk0j6bVx\\_1V0HMD\\_A3Q4&hl=ru&sa=X&ei=kGrUMWfCM00hAfCxoDQBA&ved=0CJEBE0gBMAg4Hg#v=onepage&q=philanthropy%20in%20foreign%20policy&f=false](http://books.google.com.ua/books?id=QIrY125H8REC&pg=PA43&lpg=PA43&dq=philanthropy+in+foreign+policy&source=bl&ots=96ikeRn34I&sig=gHNUIR9jk0j6bVx_1V0HMD_A3Q4&hl=ru&sa=X&ei=kGrUMWfCM00hAfCxoDQBA&ved=0CJEBE0gBMAg4Hg#v=onepage&q=philanthropy%20in%20foreign%20policy&f=false)

<sup>5</sup> Frumkin P. Trouble in foundation land: looking back, looking ahead. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hudson.org/files/pdf\\_upload/Frumkin\\_2004\\_PDF.pdf](http://www.hudson.org/files/pdf_upload/Frumkin_2004_PDF.pdf)

<sup>6</sup> Katz S. What does it mean to say that philanthropy is «effective»? The philanthropists' new clothes. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hudson.org/files/pdf\\_upload/St Stanley\\_Katz\\_APS\\_Proceedings\\_Piece\\_June\\_2005.pdf](http://www.hudson.org/files/pdf_upload/St Stanley_Katz_APS_Proceedings_Piece_June_2005.pdf)

<sup>7</sup> Metcalf H. The role of private assistance in international development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hudson.org/files/publications/NYI402Metcalf1.pdf>

<sup>8</sup> Adelman C. Global philanthropy and remittances: reinventing foreign aid. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hudson.org/files/publications/VJWA\\_15%202\\_Adelman.pdf](http://www.hudson.org/files/publications/VJWA_15%202_Adelman.pdf)

<sup>9</sup> Горбатенко В. Парадигма модернізації // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 41-51.

<sup>10</sup> Metcalf H. The role of private assistance in international development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hudson.org/files/publications/NYI402Metcalf1.pdf>

<sup>11</sup> Adelman C. Philanthropy and U.S. foreign policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfr.org/economic-development/philanthropy-us-foreign-policy/p19267>

<sup>12</sup> Petersen A., McClure G. Trends in global philanthropy among U.S. foundations: a brief review of data and issues. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://globalphilanthropyalliance.org/storage/articles/Trends\\_in\\_Global\\_Philanthropy.pdf%20](http://globalphilanthropyalliance.org/storage/articles/Trends_in_Global_Philanthropy.pdf%20)

<sup>13</sup> Ulmer J. International Philanthropy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://learningtogive.org/papers/paper30.html>

<sup>14</sup> Forming a Philanthropic Foundation. Issues Paper prepared for the Morgan Family Charitable Trust. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://garethsworld.com/morgan-foundation/files/2013/01/theory\\_jun06.pdf](http://garethsworld.com/morgan-foundation/files/2013/01/theory_jun06.pdf)

<sup>15</sup> Starita L. Experts disagree on foundation's role in international development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.philanthropyaction.com/nc/experts\\_disagree\\_on\\_foundations\\_role\\_in\\_international\\_development](http://www.philanthropyaction.com/nc/experts_disagree_on_foundations_role_in_international_development)

<sup>16</sup> Adelman C. Foreign Affairs: The privatization of foreign aid. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.hudson.org/index.cfm?fuseaction=publication\\_details&id=3479](http://www.hudson.org/index.cfm?fuseaction=publication_details&id=3479)

<sup>17</sup> Harris R., Provost C. Remittances: how much money do migrants send home? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/global-development/interactive/2013/jan/31/remittances-money-migrants-home-interactive?INTCMP=ILCNETTXT3487>

УДК 338.486

© Paweł Dziekański  
(Kielce, Polska)

## PRODUKT TURYSTYCZNY REGIONU – PODEJŚCIE MARKETINGOWE

П. Дзєжканські

### Туристичний продукт регіону – маркетинговий підхід

*У Польщі немає нестачі фірмової туристичної продукції, тобто тієї, яка за свою назвою, логотипом або гаслом ідентифікується та відрізняється від іншої подібної продукції. Туризм стимулює економіку регіонів, створює робочі місця. Місцеві компанії здобувають вищу конкурентоздатність, збільшуються прибутки місцевого населення, зростає бюджет за рахунок надходжень від податків. Туристичний продукт являє собою набір товарів і послуг, якими користуються туристи, і які становлять для них особливий інтерес. Специфіка, оригінальність, унікальність туристичного продукту є особливістю регіону. Марка (ідентифікація плюс репутація) є комплексом символів продукту, які існують у свідомості споживача. Бренд є символом ідентифікації. Мережевий туристичний продукт готовий продати свій пакет пропозицій на основі розподіленої структури операторів, атракціонів, напрямів, пунктів обслуговування, об'єктів, використовуваних як єдина узгоджена концепція, що має загальний, провідний бренд продукту. Специфічною формою туристичного продукту є територіальний характер, поєднання приватних туристичних по-*